

વીર સંવત ૨૪૯૨, મહા વદ ૧૦, મંગળવાર
તા. ૧૫-૨-૧૯૬૬, ગાથા ૫, ૬ પ્રવચન નંબર-૨૬

‘છ ઢાળા’ કી યહ ચૌથી ઢાલ છે. ચૌથી ઢાલ કા પાંચવાં શ્લોક છે, શ્લોક કહતે હેં ? કયા કહતે હેં ? પાંચવાં શ્લોક ચલતા છે. ઉસકા ભાવાર્થ, દેખો ! ભાવાર્થ આયા ના ? શ્લોક આ ગયા. કયા કહા ? દેખો !

કોટિ જન્મ તપ તપેં, જ્ઞાન વિન કર્મ ઝરેં જે;
જ્ઞાનીકે છિનમેં, ત્રિગુપ્તિતેં સહજ ટરેં તે.
મુનિવ્રત ધાર અનંત વાર ગ્રીવક ઉપજાયૌ;
પૈ નિજ આત્મજ્ઞાન વિના, સુખ લેશ ન પાયો. ૫.

ઉસકા ભાવાર્થ લેતે હેં. ભાવાર્થ :- ‘મિથ્યાદષ્ટિ જીવ...’ યાની અજ્ઞાની જીવ ‘આત્મજ્ઞાન (સમ્યગ્જ્ઞાન) કે બિના...’ કયા કહતે હેં ? યહ આત્મા અંતર જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ છે, શુદ્ધ આનંદ (સ્વરૂપ છે), ઉસકે જ્ઞાન બિના અજ્ઞાની... દેખો ! પાઠ મેં અર્થ મેં અજ્ઞાની લિયા છે. સમજ મેં આયા ? પાઠ મેં તો સાધારણ શબ્દ છે, ‘જ્ઞાન બિન’, લેકિન અર્થ મેં સ્પષ્ટ લિયા છે. યહ આત્મા ગ્યારહ અંગ અનંત બાર પઢા ઔર બાલતપ ભી કિયા. આત્મા કે જ્ઞાન બિના તપ ભી કિયા. દો બાત ચલતી છે, દેખો !

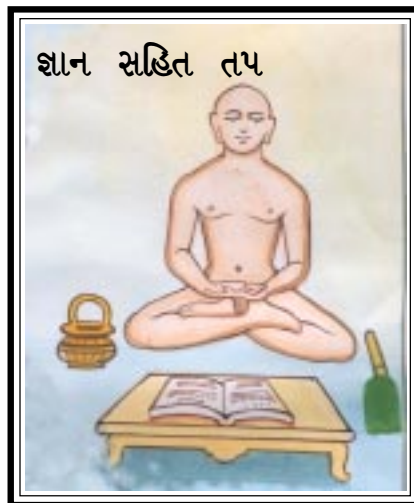
‘આત્મજ્ઞાન (સમ્યગ્જ્ઞાન) કે બિના કરોડોં જન્મોં-ભવોં તક બાલતપરૂપ ઉદ્દમ કરકે...’ માસ-માસખમણ ઉપવાસ કા પારના કિયા. દો-દો મહિને, બાર-બાર મહિને કા (કિયા), લેકિન વહ તપ કરનેપર ભી... યહાં તો ‘દૌલતરામજી’ એસા કહતે હેં કિ, આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ કે ભાન બિના વહ કરોડોં ભવ કે તપ મેં ભી ઉસે દુઃખ હી થા. અનંત ભવ મેં ભી કરોડોં ભવ કી બાત કરતે હેં. અનંત-અનંત ભવ કિયે ઉસમેં મનુષ્યભવ મેં, કરોડોં ભવ મનુષ્યભવ મેં એસા કિયા કિ, જિસમેં મુનિવ્રત ધારણ કરકે માસ-માસખમણ કે ઉપવાસ, દો-દો મહિને કે અપવાસ (કિયે), એસે કરોડોં ભવ. આહા...હા...! સમજ મેં આયા ? ચાર ગતિ મેં ભવ તો અનંત કિયે, વહ ભી બાત નહીં છે. મનુષ્ય કે ભવ અનંત કિયે, વહ બાત ભી નહીં. મનુષ્ય મેં ભી શ્રાવક

વ્યવહાર વ્રત નામ ધારણ કરકે ઉસકે ભી અનંત ભવ ક્રિયે. લેકિન નગ્ન દિગંબર મુનિ હોકર અનંત બાર મુનિપના કા ભવ, કરોડો ભવ ક્રિયે, વહ બાત કરતે હૈં. સમજ મેં આયા ?

આત્મા જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ ચૈતન્ય વિકલ્પ સે, પુણ્ય-પાપ સે રહિત અપને શુદ્ધ આનંદ, જ્ઞાનસ્વરૂપ (હૈ), ઉસકા અંતર મેં જ્ઞાન-સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન બિના ઉસને કરોડો ભવ મેં કરોડો વર્ષ બહુત તપસ્યા કી. ઉસ તપસ્યા મેં આત્મા કા આનંદ નહીં આયા. ક્યોંકિ વહ તપસ્યા દુઃખરૂપ હૈ. સમજ મેં આયા ? દેખો ! ‘દૌલતરામજી’ ક્યા કહતે હૈં ? સાધુ હોકર વહ બાલતપ અનંત બાર ક્રિયા, લેકિન આત્મા અંદર પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે, શુભ-અશુભ વિકલ્પ સે રહિત (હૈ), ઐસે આત્મા કા અંતર જ્ઞાન બિના, ઐસી સમ્યગ્દર્શન કી દશા બિના, ઐસા બાલતપ કરોડો ભવ મેં, કરોડો વર્ષો તક ક્રિયા (લેકિન ઉસમેં) દુઃખ થા. લેશ સુખ નહીં થા, આબિર કા શબ્દ હૈ, ભાઈ ! ઉસે જરા-સા ભી સુખ નહીં થા, થોડા ભી સુખ નહીં થા. સમજ મેં આયા ? એક બાત.

કોઈ કહતે હૈં કિ, આત્મા કે ભાન બિના વહ ઉપવાસ કરે, દો-દો મહિને, પાંચ-પાંચ મહિને ઉપવાસ કરે તો કુછ તો, થોડા તો ધર્મ હોગા ના ? ધર્મ હો તો સુખ હોના ચાહિયે. આત્મા કા સુખ હોના ચાહિયે, ઐસા ‘દૌલતરામજી’ કહતે હૈં, દેખો ! ઐસા કરોડો ભવ મેં કરોડો વર્ષો તપસ્યા કી તો ભી ‘જિતને કર્મો કા નાશ કરતા હૈ ઉતને કર્મો કા નાશ સમ્યગ્જ્ઞાની જીવ-’ ધર્મી જીવ-સમ્યગ્જ્ઞાની ‘સ્વોન્મુખ જ્ઞાતાપના કે કારણ...’ શુદ્ધસ્વરૂપ કે અંતર સ્વસન્મુખ, અપને જ્ઞાતા-દેષ્ટાપને કે કારણ. અજ્ઞાની પરસન્મુખ થા. કરોડો ભવ મેં કરોડો વર્ષ તપ ક્રિયા લેકિન ઉસકા લક્ષ્ય પર કી ઓર થા. મિથ્યાદષ્ટિ હૈ, સ્વસન્મુખ નહીં થા. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં કિ, ભગવાનઆત્મા અપના

જ્ઞાનસ્વરૂપ સરોવર ચિદાનંદ પ્રભુ, ઉસકે અંતર સ્વસન્મુખ હોકર જિતને કર્મ ક્ષણમાત્ર મેં ખપતે હેં, ઉતને આત્મા કે ભાન બિના અજ્ઞાની કરોડોં ભવ મેં તપ કરતા હે તો (ભી) ઉતને કર્મ ખપા સકતા નહીં. પરંતુ ઉસે યહાં આખિર મેં કહતે હેં.. દેખો ! ‘સ્વરૂપગુપ્તિ સે—ક્ષણમાત્ર મેં સહજ..’ નાશ કરતે હેં. હઠ નહીં. વહ (અજ્ઞાની) તો હઠ સે ઉપવાસ કરતા હે. મુજે કરના પડે, એસે (ભાવ સે કરતા હે). આત્મજ્ઞાન નહીં, અંતરદષ્ટિ નહીં, અનુભવ નહીં (હે).

ભગવાનઆત્મા સચ્ચિદાનંદ સિદ્ધસ્વરૂપ (હે), એસા અંતર મેં આનંદ કે બોધ બિના, આનંદ કે અંશ કે અનુભવ બિના મિથ્યાજ્ઞાની એસા સબ કરે (તો વહ) એકાંત દુઃખી હે. સમજ મેં આયા ? દુઃખ મેં કર્મ ક્યોં ખપે ? જ્ઞાની આત્મા—સમ્યગ્દષ્ટિ અપને શુદ્ધ સ્વરૂપ કે અંતર સન્મુખ હોકર, અંતર મેં જ્ઞાન મેં એકાકાર હોકર એક ક્ષણ મેં સ્વસન્મુખ (હોકર), પરસન્મુખતા સે (જો) કર્મ બંધે થે (ઉસે) સ્વસન્મુખ (હોકર) છોડ દેતે હેં, છૂટ જાતા હે. સમજ મેં આયા ? અનંતકાલ મેં કયા ચીજ હે (ઉસકા) ખ્યાલ નહીં (કિયા). યહ અર્થ ‘દૌલતરામજી’ કરતે હેં. આહા..હા..! એક બાત (હુઈ).

દૂસરી (બાત). ‘યહ જીવ, મુનિ કે (દ્રવ્યલિંગી મુનિ કે મહાવ્રતોં કો ધારણ..)’ કિયે. પંચ મહાવ્રત (ધારણ કિયે). સુનો ! ઉસમેં હે યા નહીં ? ‘મુનિવ્રત ધાર અનંત વાર ગ્રીવક ઉપજાયો;’ તો કયા કહતે હેં ? ‘તૈ નિજ આતમજ્ઞાન વિના, સુખ લેશ ન પાયો.’ ઉસકા કયા અર્થ નિકાલા ? અંતર આત્મા કા સમ્યગ્દર્શન ઔર સમ્યગ્જ્ઞાન (કિયે) બિના કરોડોં ભવ મેં, કરોડોં વર્ષ વ્રત લિયે. પંચ મહાવ્રત, અઢાઈસ મૂલગુણ (કા પાલન કિયા). વહ પંચ મહાવ્રત તો રાગ હે, દુઃખરૂપ હે. કયા બરાબર હે ? વે કયા કહતે હેં ? દુઃખ હે ? મહાવ્રત દુઃખ હે ? સિદ્ધ કર દો. મહાવ્રત દુઃખ હે ?

મુમુક્ષુ :- આત્મજ્ઞાન નહીં હે તો દુઃખ હે.

ઉત્તર :- આત્મજ્ઞાનવાલે કો મહાવ્રત હો તો વહ સુખ હે. યહાં વહ કહતે હેં, એક પંક્તિ મેં તો બહુત સમા દેતે હેં.

યહાં તો કહતે હેં કિ, ‘કોટિ જન્મ તપ તપૈ,’ ઔર કરોડોં ભવ મેં મુનિવ્રત અનંત બાર ધારણ કિયે, અનંત બાર મુનિવ્રત ધારણ કિયે, પંચ મહાવ્રત લિયે. વહ પંચ

મહાવ્રત કા ભાવ હૈ (વહ દુઃખ હૈ). આત્મજ્ઞાન કે બિના સુખ ન પાયા. તુમ ઉસમેં સે ન્યાય નિકાલો. પંચ મહાવ્રત કા પરિણામ હૈ વહ વિકલ્પ, રાગ હૈ, વહ દુઃખ હૈ, ઐસા કહતે હૈં. અનંતબાર પંચ મહાવ્રત લિયે લેકિન વહ પંચ મહાવ્રત શુભરાગ હૈ, દુઃખ હૈ. ઐસા મુનિવ્રત અનંતબાર ધારણ કરકે ભી કયા કિયા ?

‘નવવેં ત્રૈવેયક તકકે વિમાનોં મેં અનન્તબાર ઉત્પન્ન હુઆ, પરન્તુ આત્મા કે ભેદવિજ્ઞાન બિના...’ પંચ મહાવ્રત કા પરિણામ ભી વિકલ્પ નામ રાગ હૈ. સમ્યગ્દષ્ટિ મુનિ કો ભી પંચ મહાવ્રત કા વિકલ્પ આતા હૈ, વહ ભી રાગ હૈ, દુઃખ હૈ ઐસા સિદ્ધ કરતે હૈં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? કઠિન બાત હૈ, ભાઈ ! ઉસે સાદી ભાષા મેં ઢાલા મેં લે લિયા હૈ. કોટિ જન્મ તપ તપે ઔર અનંતબાર મુનિવ્રત ધારણ કિયે લેકિન લેશ સુખ ન પાયા. ઉસકા અર્થ કયા હુઆ ? ભૈયા ! સમજ મેં આયા ?

ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ ચિદાનંદ હૈ ઉસકા અંતરજ્ઞાનસાક્ષિ હૈ. આત્મા બિના રાગ કા પરિણામ મહાવ્રત કા હો યા તપ કા હો, વહ સબ રાગ દુઃખરૂપ હી હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? બાહર કી ચીજ તો દૂર રહ ગઈ. કયા કહતે હૈં ? દેખો ! ‘પૈ નિજ આત્મજ્ઞાન વિના, સુખ લેશ ન પાયો.’ અર્થાત્ અનંતબાર પંચ મહાવ્રત લિયા, અઠવાઈસ મૂલગુણ મુનિવ્રત કા પાલન કિયા તો વહ વ્રત દુઃખ હૈ, આસ્રવ હૈ, રાગ હૈ. સમજ મેં આયા ? લેકિન ઉસ વિકલ્પ સે, રાગ સે ભિન્ન અપના નિજાનંદ ભગવાનઆત્મા કા અંતર જ્ઞાન, દર્શન કિયે બિના અંતર મેં અંશ ભી આત્મા કા સુખ પ્રાપ્ત હુઆ નહીં. ઓ..હો..હો...! એક શબ્દ તો કિતના (ભરા હૈ) ! ગાગર મેં સાગર ભર દિયા હૈ ! કંઠસ્થ હૈ કિ નહીં ? થોડા-થોડા ? થોડા-થોડા. તુમહારે ચિરંજીવી કો પૂછતે હૈં કિ, પિતાજી કો કંઠસ્થ હૈ યા નહીં ? થોડા-થોડા. થોડા યાદ હૈ. સમજ મેં આયા ? યહ તો હિન્દી ભાષા, હિન્દી સાદી ભાષા હૈ, ચલતી ભાષા હૈ. સમજ મેં આયા ? કયા કહા ? દેખો !

મુનિવ્રત ધાર અનંત વાર ગ્રીવક ઉપજાયો;

પૈ નિજ આત્મજ્ઞાન વિના, સુખ લેશ ન પાયો.

ઇસમેં તો બહુત ભર દિયા હૈ. સમજ મેં આયા ? ક્યોંકિ ભગવાનઆત્મા જ્ઞાન ઔર આનંદ કા કંદ પ્રભુઆત્મા હૈ. ઇસ અતીન્દ્રિય આનંદ કા સ્વબોધ અંતર મેં

હુએ બિના અંશ ભી અંતર મેં આનંદ આતા નહીં. ઉસકે અલાવા બાહ્ય સન્મુખ મેં પંચ મહાવ્રત ધારણ કરો, અઢાઈસ મૂલગુણ ધારણ કરો, ક્રિયાકાંડ કરો, તપસ્યા કરો વહ સબ રાગભાવ દુઃખરૂપ હે. સમજ મેં આયા ? હે ઉસમેં સે નિકલતા હે યા નહીં ? ઉસમેં હે યા નહીં ? દેખો !

મુનિવ્રત ધાર અનંત વાર ગ્રીવક ઉપજાયો;

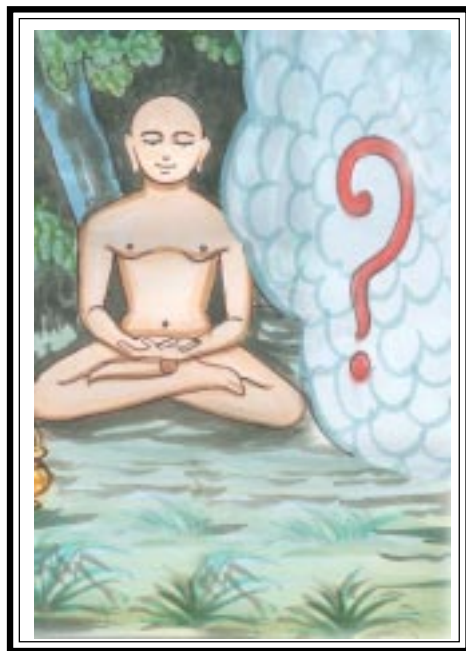
પૈ નિજ આતમજ્ઞાન વિના, સુખ લેશ ન પાયો.

એક અંશ ભી સુખ ન મિલા. ઉસકા અર્થ ક્યા હુઆ ? કિ, આત્મસન્મુખ અંતર સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન બિના ઇતને મહાવ્રત ધારણ કિયે, તપસ્યા કરે તો ભી ઉસે અંશ સુખ નહીં હે અર્થાત્ દુઃખ હે.

મુમુક્ષુ :- સુખ ભી નહીં ઔર દુઃખ ભી નહીં.

ઉત્તર :- એસા હોતા નહીં, બન સકતા નહીં. યા સુખ, યા દુઃખ. દોમેં સે એક હો સકતા હે. સુખ ભી નહીં, દુઃખ ભી નહીં (એસા તો) જડ મેં હોતા હે. જડ કો હે, જડ કો. સુખ ભી નહીં, દુઃખ ભી નહીં. આત્મા મેં યા આનંદ આતા હે, યા દુઃખ હોતા હે. દો બાત હે. ઇસ જડ કો દુઃખ હે ? ઉસમેં આનંદગુણ નહીં.

આત્મા મેં અતીન્દ્રિય આનંદ સ્વભાવ પડા હે, તો અતીન્દ્રિય આનંદ કી દષ્ટિ છોડકર જિતને ક્રિયાકાંડ કરને મેં આતે હેં વે સબ દુઃખરૂપ હેં, એસા કહતે હેં. ઉસમેં હે ? ભૈયા ! ઉસકા એસા અર્થ હોતા હે ? આપકે સાથ ઉનસે હાં બુલવાતે હેં. હોશિયાર આદમી કે પાસ હાં બુલવાતે હેં કિ, એસા અર્થ નિકલતા હે યા નહીં ? દેખો ! પૈ નિજ આતમજ્ઞાન બિના' એસે મહાવ્રત મેં ભી, એસે વ્રત ઔર તપ મેં ભી લેશ સુખ ન પાયા. લેશ-અંશ ભી નહીં. ઉસકા

અર્થ કિ, દુઃખ પાયા. ઉસમેં સે નિકલતા હૈ ના ? યે હમારે વકીલ હૈ. વકીલ એલ.એલ.બી. પઢા હૈ યા નહીં ? લૌકિક કાનૂન (પઢે). યે ભગવાન કે કાનૂન સમજને પડેંગે યા નહીં ? આહા...હા...!

‘આત્મા કે ભેદવિજ્ઞાન બિના...’ અર્થાત્ ચિદાનંદ ભગવાન શુદ્ધ આનંદ હૈ ઔર વિકલ્પ જો મહાવ્રત આદિ કા (હૈ), વ્રત યા અવ્રત દોનોં, વિકલ્પ જો ઉઠતે હૈં વહ દુઃખ હૈ. ઇસ દુઃખ સે મેરી ચીજ ભિન્ન હૈ, એસા ભેદજ્ઞાન ક્રિયે બિના ઇતના-ઇતના ક્રિયાકાંડ કરને મેં આયા લેકિન ઉસે આત્મા કા જ્ઞાન નહીં (હુઆ) તો લેશ અંશ ભી આત્મા કા આનંદ પાયા નહીં. આનંદ નહીં પાયા ઇસકા અર્થ હુઆ કિ, માત્ર દુઃખ પાયા. હુઆ કિ નહીં ? ભૈયા !

અવ્રત કા પરિણામ હૈ વહ તીવ્ર કષાય હૈ, બહુત દુઃખ હૈ. વ્રત કા પરિણામ હૈ વહ રાગ હૈ, મંદ કષાય હૈ પરંતુ હૈ દુઃખ. આહા...હા...! મહાવ્રત યાની યે અજ્ઞાની લેતે હૈં, ઉસકી બાત કરતે હૈં. સચ્ચે હૈ કહાં ? વહ તો બાત કરતે હૈં. અજ્ઞાનીને આત્મા કે ભાન બિના અનંતબાર વ્રત લિયે ઔર અનંતબાર લેતા હૈ. લે લો, હમેં હિંસા નહીં કરની હૈ, લેકિન વહ તો વિકલ્પ હૈ. એસા લિયા ઉસમેં ક્યા આયા ? વહ તો રાગ હૈ. આત્મા રાગ ઔર વિકલ્પ સે રહિત (હૈ ઉસકે) બોધ બિના, આત્મજ્ઞાન કે બિના (સબ દુઃખરૂપ હુઆ). ક્યોં વકીલ ઉસમેં સે નિકલતા હૈ ? બરાબર હૈ ? યહ વકીલ હૈ, વૈષ્ણવ વકીલ હૈ. ન્યાય સે સમજના પડેગા કિ નહીં ? વીતરાગ પરમેશ્વર કા માર્ગ હૈ.

ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવ પરમેશ્વર ફરમાતે હૈં કિ, એક સમય મેં ભગવાનઆત્મા આનંદ કા કંદ, અતીન્દ્રિય આનંદ કા રસ હૈ. ઉસકા અંતર મેં સ્વસન્મુખ હોકર સમ્યગ્જ્ઞાન ક્રિયે બિના આત્મા કા આનંદ આતા નહીં ઔર આત્મા કે સ્વસન્મુખ હુએ બિના પરસન્મુખ કી જિતની ક્રિયાકાંડ તપસ્યા કરતા હૈ વહ સબ દુઃખ કી દશા કા અનુભવ કરતા હૈ. સમજ મેં આયા ? ઉસ ‘જીવ કો વહાં ભી લેશમાત્ર સુખ પ્રાપ્ત નહીં હુઆ.’ ઓહો...હો...! આજ મંગલ દિન હૈ. આજ મંગલવાર હૈ કિ નહીં ? મંગલ દિન હૈ, દેખો ! ભગવાન કે ૨૫૦૦ વર્ષ મેં આઠ દિન હૈ ના ? ઔર યહ બાત આવી. ભાઈ ! કિતની બાત કરતે હૈં !

આત્મા મહાવસ્તુ રાગ કે એક વિકલ્પ સે પાર હૈ. શરીર, વાણી સે તો પાર, ભિન્ન હૈ હી, પરંતુ વ્રત ઔર તપ કા વિકલ્પ ઉઠતા હૈ કિ, મૈં ઐસા કરું, વ્રત કરું, તપ કરું વહ ભી રાગ હૈ, ઉસસે રહિત ભગવાનઆત્મા જ્ઞાતા-દૃષ્ટા સચ્ચિદાનંદ સિદ્ધ સમાન સ્વરૂપ અંતર મૈં અંતર સ્વસન્મુખ કી દૃષ્ટિ-જ્ઞાન કિયે બિના પરસન્મુખ કી ક્રિયાકાંડ લાખ, કરોડ ભવ (કરે) તો યહાં ‘દૌલતરામજી’ કહતે હૈં કિ, થોડા ભી આત્મા કે સુખ કા અંશ ઉસે નહીં હૈ. હૈ તૌ ઉસે સંસારી દુઃખ હી હૈ. ભાઈ ! ઉસમૈં ઐસા આયા કિ નહીં ? આહા..હા...!

ઇતના કહકર અબ અભ્યાસ કરને કી થોડી પ્રેરણા કરતે હૈં. ઇતના જ્ઞાન—આત્મજ્ઞાન ઔર પર કે જ્ઞાન દો મૈં ભેદ હૈ. આત્મદૃષ્ટિ ઔર પર કી દૃષ્ટિ મૈં ભેદ હૈ. આત્મચારિત્ર ઔર પર કા આચરણ વ્યવહાર કા ભેદ હૈ, ઇતના બતાયા. આત્મજ્ઞાન બિન શાસ્ત્રજ્ઞાન દુઃખરૂપ હૈ. આત્મદૃષ્ટિ બિના દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કી શ્રદ્ધા કા વિકલ્પ દુઃખરૂપ હૈ. આત્મશાંતિ કી સ્થિરતા—ચારિત્ર કે બિના પંચ મહાવ્રત કા પરિણામ ભી દુઃખરૂપ હૈ. ભૈયાજી ! પહલે યહાં કભી આયે થે કિ નહીં ? પહલીબાર આયે હો ? અચ્છા !

‘છહ ઢાલા’. ‘છ ઢાલા’ કા અર્થ કિયા હૈ ના ? ઉસમૈં કહીં કિયા હૈ. ઢાલ.. ઢાલ. અપને મૈં બૈરી—શત્રુ વિકાર નહીં આયે ઐસી અપની દૃષ્ટિ કરના ઉસકા નામ ‘છહ ઢાલા’ હૈ. ઢાલા.. ઢાલા. કહીં લિખા હૈ કિ નહીં ? પીછે હૈ ? કહીં પર લિખા હૈ. ઢાલ કા અર્થ હૈ કહીં પર, યે રહા દેખો ! ૧૮૦ પન્ના હૈ. નીચે (ફૂટનોટ મૈં) હૈ. ‘ઇસ ગ્રન્થ મૈં છહ પ્રકારે છન્દ ઔર છહ પ્રકાર કે પ્રકરણ હૈં ઇસલિયે તથા જિસ પ્રકાર તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોં કે પ્રહાર કો રોકનેવાલી ઢાલ હોતી હૈ, ઉસીપ્રકાર જીવ કે અહિતકારી શત્રુ—મિથ્યાત્વ, રાગાદિ આસ્રવોં કા તથા અજ્ઞાનાંધકાર કો રોકને કે લિયે ઢાલ કે સમાન યહ છહ પ્રકરણ હૈં;...’ ઢાલ.. ઢાલ. હૈ ? ૧૮૦ પન્ને પર હૈ, નીચે હૈ, નીચે. સમજ મૈં આયા ? ઢાલ નહીં રખતે ? લડાઈ કરતે સમય હાથ મૈં ઢાલ રખતે હૈં. (શત્રુ કા) શસ્ત્ર નહીં આ જાયે ઇસલિયે (રખતે હૈં). વૈસે યહ ‘છહ ઢાલા’ હૈ. અપને મૈં મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાન, મિથ્યાચારિત્ર ન આ જાયે ઉસકી રક્ષા કે લિયે યહ ‘છહ ઢાલા’ હૈ. સમજ મૈં આયા ? ઔર આત્મા કા દર્શન, આત્મા

કા જ્ઞાન ઔર ચારિત્ર હો ઇસલિયે યહ ‘છહ ઢાલા’ હૈ. પુસ્તક રખા હૈ કિ નહીં ? બહુત કઠિન બાત, ભાઈ ! કભી અર્થ સુના નહીં હો. કયા સત્યા હૈ ? (માલૂમ નહીં). યે પાંચવાં શ્લોક (સમાપ્ત) હુઆ.

જ્ઞાનના દોષ અને મનુષ્યપર્યાય વગેરેની દુર્લભતા
તાતૈં જિનવર-કથિત તત્ત્વ અભ્યાસ કરીજે;
સંશય વિભ્રમ મોહ ત્યાગ, આપો લખ લીજે.
યહ માનુષપર્યાય, સુકુલ, સુનિવો જિનવાની;
ઇહવિધિ ગયે ન મિલે, સુમણિ જ્યોં ઉદ્ધિ સમાની. ૬.

અન્વયાર્થ :- (તાતૈં) તેથી (જિનવર-કથિત) જિનેન્દ્ર ભગવાને કહેલાં (તત્ત્વ) પરમાર્થ તત્ત્વનો (અભ્યાસ) અભ્યાસ (કરીજે) કરવો જોઈએ, અને (સંશય) સંશય, (વિભ્રમ) વિપર્યય તથા (મોહ) અનધ્યવસાય [અચોક્કસતા] ને (ત્યાગ) છોડીને (આપો) પોતાના આત્માને (લખ લીજે) લક્ષમાં લેવો જોઈએ અર્થાત્ ઓળખવો જોઈએ. [જો એમ ન કર્યું તો] (યહ) આ (માનુષપર્યાય) મનુષ્યશરીર, (સુકુલ) ઉત્તમકુલ, (જિનવાની) જિનવાણીનું (સુનિવો) સાંભળવું (ઇહવિધિ) એવો સુયોગ (ગયે) વીતી ગયા પછી, (ઉદ્ધિ) સમુદ્રમાં (સમાની) સમાયેલાં-ડૂબેલાં (સુમણિ જ્યોં) સાચા રત્નની માફક, [ફરીને] (ન મિલ) મળવો કઠણ છે.

ભાવાર્થ :- આત્મા અને પરવસ્તુઓના ભેદવિજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરવા માટે જિનદેવે પ્રરૂપેલાં સાચાં તત્ત્વોનું પઠન-પાઠન (મનન) કરવું જોઈએ; અને *સંશય +વિપર્યય તથા xઅનધ્યવસાય એ સમ્યગ્જ્ઞાનના ત્રણ દોષોને દૂર કરી આત્માનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ; કારણ કે જેવી રીતે સમુદ્રમાં ડૂબેલું અમૂલ્ય રત્ન ફરીને હાથ આવતું નથી તેવી રીતે મનુષ્યશરીર, ઉત્તમ શ્રાવકકુળ અને જિનવચનોનું શ્રવણ વગેરે સુયોગ પણ વીતી ગયા પછી ફરી ફરીને પ્રાપ્ત થતા નથી; તેથી આ અપૂર્વ અવસર ન ગુમાવતાં આત્મસ્વરૂપની ઓળખાણ (સમ્યગ્જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ) કરીને આ મનુષ્ય જન્મ સફળ કરવો જોઈએ.

‘જ્ઞાન કે દોષ ઔર મનુષ્યપર્યાય આદિ કી દુર્લભતા.’

તાતૈં જિનવર-કથિત તત્ત્વ અભ્યાસ કરીજે;

સંશય વિભ્રમ મોહ ત્યાગ, આપો લખ લીજે.

યહ માનુષપર્યાય, સુકુલ, સુનિવો જિનવાની;

ઇહવિધિ ગયે ન મિલે, સુમણિ જયો ઉદધિ સમાની. ૬.

બહુત મીઠી ભાષા હૈ. મીઠી ઔર સરલ હૈ. હિન્દી ભાષા તો (સરલ હૈ). કયા કહતે હૈં ? દેખો ! ઉસકા શબ્દાર્થ-અન્વયાર્થ હૈ ના ? (ચિત્ર મેં) ઉપર ‘જિનવાણી’ લિખા હૈ ના ? એક અરિહંત ભગવાન બનાયે હૈં. ભગવાન કે મુખ સે વાણી નીકલી, જિનવાણી. એક ઔર ધ્યાન કરતે હૈં. દેખો ! સંશય, વિમોહ કા ત્યાગ કરકે (આત્મધ્યાન કરતા હૈ). કફની ઉતારકર ધ્યાન કરતા હૈ. હૈ ના ઉસમેં ? ઔર નીચે ઉદધિ મેં મણિ ગિરતા હૈ, બડે સમુદ્ર મેં મણિ (ગિરતા હૈ). ઐસે ત્રીન (ચિત્ર લિયે હૈં).

કહતે હૈં, ‘ઇસલિયે...’ ઇસલિયે કયા ? ઇસલિયે

માને કયા ? કિ, અનંતબાર આત્મા

કા જ્ઞાન ઔર આત્મદર્શન નિર્વિકલ્પ દષ્ટિ બિના, અનુભવ બિના તુને પંચ મહાવ્રત તપ ભી કિયે, (લેકિન) ઉસમેં કુછ આત્મા કા લાભ હુઆ નહીં. ઉસમેં કોઈ આત્મશાંતિ મિલી નહીં, આત્મા કે કલ્યાણ કા રાસ્તા ઉસમેં સે નિકલા નહીં. વે સબ તો દુઃખમય ભાવ હૈં. ઇસલિયે, ઐસા (કહતે હૈં). ‘તાતૈં’ શબ્દ હૈ ના ? ‘ઇસલિયે’ ઇસલિયે ‘(જિનવર-કથિત) જિનેન્દ્ર ભગવાન કે કહે હુએ...’ ભાષા દેખો

! ભગવાન જિનેન્દ્ર પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ સૌ ઇન્દ્રોં કી ઉપસ્થિતિ મેં ભગવાન કી વાણી નીકલી. અનંત તીર્થંકર હુએ, વર્તમાન મેં મહાવિદેહ મેં બિરાજમાન હેં, ભવિષ્ય મેં અનંત હોંગે. ભરત ક્ષેત્ર મેં, મહાવિદેહ ક્ષેત્ર મેં અનંત તીર્થંકર હુએ, અનંત હોંગે. વર્તમાન મેં ૨૦ બિરાજતે હેં. લાખો કેવલી બિરાજતે હેં. મહાવિદેહ મેં લાખોં કેવલી બિરાજતે હેં ઔર તીર્થંકર ૨૦ બિરાજતે હેં. ક્યોંકિ વે પુણ્યપ્રકૃતિવાલે હેં ના ?

એસે ‘જિનેન્દ્ર ભગવાન કે કહે હુએ...’ એસા કહકર ક્યા કહતે હેં ? વીતરાગ કે અલાવા જિસકા કહનેવાલા અજ્ઞાની હે, જિસે સર્વજ્ઞપદ નહીં હે, તીનકાલ કા જ્ઞાન નહીં એસે અજ્ઞાની ને જો તત્ત્વ કહા ઉસમેં તો અજ્ઞાન હી ભરા હે, મિથ્યાત્વ ભરા હે. ઉસમેં કોઈ સાર હે નહીં. સમજ મેં આયા ? પહલે યહ નિર્ણય કરના ચાહિયે. જિનેન્દ્ર ભગવાન પરમેશ્વર ને કહા હુઆ સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ દિગંબર મહાસંત ભગવાન કે પાસ ગયે થે. આઠ દિન રહકર વહાં સે યહ લાવે. એસી સનાતન વાણી, સનાતન માર્ગ ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ ને દુનિયા કો ફરમાયા. વહી માર્ગ ચલતા હે.

વહી કહતે હેં, જિનેન્દ્ર કથિત માર્ગ. અજ્ઞાની ને અપની કલ્પના સે કહા હો યા અજ્ઞાની માને કિ જગત મેં એક હી તત્ત્વ હે, આત્મા ભી એક હી હે, દૂસરા કોઈ હે નહીં, લગાઓ આત્મા કા ધ્યાન. આત્મા કા ક્યા લગા દે ? આત્મા ક્યા ચીજ હે ? ઉસકી દ્રવ્ય નામ વસ્તુ ક્યા ? ઉસકા ક્ષેત્ર નામ.. ક્ષેત્ર કો ક્યા કહતે હેં ? ચૌડાઈ. ચૌડાઈ ક્યા ? ઔર ઉસમેં શક્તિયાં-ભાવ કિતની હેં ? ઔર ઉસકી વર્તમાન દશા ક્યા હે ? યે ચાર બોલ ચાહિયે – દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ. સર્વજ્ઞ ભગવાન કે અલાવા એસી ચીજ કહીં હો સકતી નહીં. સમજ મેં આયા ?

પ્રત્યેક વસ્તુ મેં ચાર બોલ હેં. દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ. દ્રવ્ય નામ અપના ગુણ-પર્યાય કા પિંડ, ઉસે દ્રવ્ય કહતે હેં. દ્રવ્ય યાની યે પૈસા નહીં, હાં ! પ્રત્યેક પદાર્થ મેં અનંત શક્તિયાં હેં ઔર વર્તમાન દશા હે, ઉસકે પિંડ કો દ્રવ્ય કહતે હેં. ઉસકી ચૌડાઈ કો ક્ષેત્ર કહતે હેં. ઉસકી ત્રિકાલ શક્તિ કો ગુણ-ભાવ કહતે હેં. વર્તમાન હાલત કો, દશા કો કાલ કહતે હેં. આહા..હા...! જિનવર ભગવાન ને એસા દેખા હે. જિનવર સર્વજ્ઞ કે અલાવા એસા કોઈ દેખ સકે નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘જિનેન્દ્ર ભગવાન કે કહે હુએ પરમાર્થ તત્ત્વ...’ દેખો ! તત્ત્વ હૈ ના ? અકેલા આત્મા નહીં કહા હૈ, સાત તત્ત્વ કહા હૈ, ભાઈ ! સાતોં તત્ત્વ હૈં. ‘તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં’, ‘તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં’, ‘સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગઃ’. ‘ઉમાસ્વામી’ કા પહલા સૂત્ર યહ હૈ. દૂસરા સૂત્ર હૈ, ‘તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં.’ તત્ત્વાર્થ-જીવ, અજીવ, આસ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ. સાત તત્ત્વ હૈં. જીવ ઔર અજીવ દો પદાર્થ હૈં. આસ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા ઔર મોક્ષ ઉસકી પર્યાય હૈ. પર્યાય નામ અવસ્થા હૈ, અવસ્થા નામ હાલત હૈ. ગુણ તો ત્રિકાલ પડા હૈ. સાત તત્ત્વ મેં દો તત્ત્વ દ્રવ્ય હૈં, પાંચ પર્યાય હૈં. ભગવાન કે કહે અનુસાર ઉસકા નિર્ણય કરના ચાહિયે. આહા...હા...! સમજ મેં આયા ?

‘જિનેન્દ્ર ભગવાન કે કહે હુએ પરમાર્થ તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરના ચાહિયે...’ કહતે હૈં, ભૈયા ! અભ્યાસ કરો. અનંતકાલ મેં ઐસા વાસ્તવિક અભ્યાસ નહીં કિયા. વાસ્તવિક અભ્યાસ નહીં કિયા. ઐસે તો ગ્યારહ અંગ પઢ લિયે, નવ પૂર્વ પઢ લિયે. પઢ ડાલા. લેકિન ઉસમેં ક્યા કહના હૈ, ઐસે અપને ચૈતન્ય કા પતા લિયા નહીં. વહી કહતે હૈં, દેખો ! ‘પરમાર્થ તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરના ચાહિયે...’ કહતે હૈં, ‘સંશય વિપર્યય તથા અનધ્યવસાય કો છોડકર...’ ઉસકી વ્યાખ્યા પીછે હૈ. પીછે હૈ, પીછલે પન્ને પર હૈ. ‘વિરુદ્ધાનેકકોટિસ્પાર્શિજ્ઞાન સંશયઃ’ ‘ઇસપ્રકાર હૈ અથવા ઇસપ્રકાર ? ઐસા જો પરસ્પર વિરુદ્ધતાપૂર્વક દો પ્રકારરૂપ જ્ઞાન, ઉસે સંશય કહતે હૈં.’ ક્યા હોગા ? યહ આત્મા એક હોગા યા અનેક હોગા ? આત્મા મેં અનંત ગુણ કહતે હૈં તો એક ગુણ હોગા યા અનંત હોંગે ? ઐસે સંશય કો અજ્ઞાન કહતે હૈં.

ભગવાન ઇસે આત્મા કહતે હૈં. આત્મા કો એક કહતે હૈં ઔર ગુણ કો અનંત કહતે હૈં ઔર ક્ષેત્ર ઇતના. શરીર પ્રમાણ. શરીર પ્રમાણ હૈ. શરીર પ્રમાણ સે ક્ષેત્ર, ભગવાનઆત્મા કા ક્ષેત્ર, દ્રવ્ય વસ્તુ. ઉસમેં ગુણ અનંત (હૈં). યે ક્યા હૈ ? અનંત ગુણ હોંગે યા નહીં હોંગે ? ઐસા સંશય અજ્ઞાનદશા હૈ. ઐસા સંશય છોડકર તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરના, ઐસા કહતે હૈં. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- અભ્યાસ કરવાથી શંકા છૂટે કે શંકા છૂટવાથી....

ઉત્તર :- સંશય-શંકા છોડે તબ ઉસે અભ્યાસ કરને કા મન હોગા ના ? શંકા

યાની યહ તત્ત્વ સચ્ચા લગતા હૈ. ઐસે. અભ્યાસ કરને મેં સંશય છોડ યાની યહ સચ્ચા હોગા યા યે અસત્ય હોગા ? ઐસા સંશય છોડકર અભ્યાસ કરના, ઐસા કહતે હૈં. યે સચ્ચા હોગા ? ભગવાન કહતે હૈં, આત્મા એક ઇતના હૈ ઓર ગુણ અનંત (હૈં). સર્વ ક્ષેત્ર મેં વ્યાપક નહીં હૈ, ઇતને એક ક્ષેત્ર મેં રહનેવાલા (હૈ). ક્ષેત્ર ઇતના (ઓર) ગુણ અનંત, કેસે રહતે હોંગે ? સમજ મેં આયા ?

ભગવાન કહતે હૈં, ઉસકા સમ્યક્ અંતર અભ્યાસ કરે. વાસ્તવિક મેં આત્મા હૂં. મેં આત્મા હૂં તો મેં અનંત પદાર્થ કે બીચ અપના અસ્તિત્વ રખતા હૂં. અનંત પદાર્થ સે ભિન્ન અનંત ધર્મ મેરે મેં હૈં ઓર ઇસકે અલાવા અનંતગુને સામાન્ય, વિશેષ ગુણ અનંત હૈં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- અનંત દ્રવ્ય મેં કોઈ દ્રવ્યરૂપ નહીં હો જાયે ?

ઉત્તર :- કિસી રૂપ નહીં હોતા. એક રજકણરૂપ આત્મા નહીં હોતા, દૂસરે આત્મારૂપ આત્મા નહીં હોતા. કયા કહા ? એક અપના આત્મા દૂસરે શરીર યા કર્મ યા રજકણરૂપે નહીં હોતા ઓર એક આત્મા દૂસરે આત્મારૂપ કભી ત્રીનકાલ મેં નહીં હોતા. તબ આત્મા ટિક સકતા હૈ, નહીં તો કહાં સે ટિક સકતા હૈ ?

મુમુક્ષુ :- સિદ્ધ હો તબ.

ઉત્તર :- અરે...! અભી. સિદ્ધ (બને તબ) કયા, અનાદિઅનંત (ટિક રહા હૈ). સમજ મેં આયા ? અભી આત્મા કર્મરૂપ હુઆ નહીં, અભી શરીરરૂપ હુઆ નહીં.

મુમુક્ષુ :- આત્મા કો આઠ કર્મ હૈં.

ઉત્તર :- કહાં ધૂલ મેં હૈ ? કર્મ કર્મ મેં રહે. સમજ મેં આયા ?

અપને દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ મેં પરદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ કા ત્રીનો કાલ અભાવ હૈ. સ્વયતુષ્ટ્ય મેં પરયતુષ્ટ્ય કા અભાવ હૈ. ઐસા નિઃસંશય-સંદેહરહિત જ્ઞાન કરના. સમજ મેં આયા ? જ્ઞાન કી ખબર નહીં, અપને કરો, કુછ કરો. રાગ મંદ હો તો પુણ્ય બંધ જાયેગા. સાથ મેં મિથ્યાત્વ કા લકડા લગા હૈ.

મુમુક્ષુ :- કયા હોગા ?

ઉત્તર :- જન્મ-મરણ હોંગે. કયા હોગા કયા. કયા હોગા ? જન્મ-મરણ હોંગે.

હિત્ત્મ કુછ પૂછતે હેં ના ? એસા કોઈ બોલતા થા. ઉસે અબ ધર્મ મેં લગા દિયા. કોઈ બોલતા થા. માલૂમ નહીં કૌન બોલતા થા ? એસા જ્ઞાન કરે તો ક્યા હોગા ? હોગા યા નહીં ? એસા કોઈ કહતા થા. હોગા કિ નહીં ? હોગા કિ નહીં હોગા ? યહાં કહતે હેં કિ, સંશય હોગા તો સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં હોગા. સમજ મેં આયા ?

પરમાર્થ તત્ત્વ સંશય બિના ઔર ‘વિપર્યય...’ દેખો ! દૂસરા બોલ વિપરીત (હે). આત્મા હે નહીં, અપને કો તો લગતા નહીં, ભૈયા ! હોગા, કહીં હોગા વહ અનધ્યવસાય મેં જાતા હે. વિપરીત (અર્થાત્) રાગ હે વહી આત્મા લગતા હે, શરીર હે વહ આત્મા લગતા હે. એસી માન્યતા વિપરીત હે. વિપરીત મેં ભી તીન બોલ હેં. અંદર મેં હે. કારણ વિપર્યાસ, સ્વરૂપ વિપર્યાસ ઔર ભેદાભેદ વિપર્યાસ. ઉસકે તીન બોલ હેં. સમજ મેં આયા ? એક વસ્તુ કો માનના ઔર ઉસકે કારણ મેં કોઈ ઈશ્વર હે યા સર્વવ્યાપક હે એસા માનના વહ કારણ વિપર્યાસ હે. સ્વરૂપ વિપર્યાય-ઉસમેં અનંત ગુણ આદિ સ્વરૂપ હે ઉસસે વિપર્યાસ માનના. કુછ નહીં, કુછી નહીં, એસે ભેદ ક્યા કરના ? અનંત ગુણ હેં તો વિકલ્પ ઉઠતે હેં. અનંત ગુણ હેં, અનંત ગુણ હેં (તો) વિકલ્પ (ઉઠતે હેં). ક્યા વિકલ્પ ઉઠે ? અનંત ગુણ હેં વહ તો સ્વભાવિક વસ્તુ હે. ઉસમેં સ્વરૂપ વિપર્યાય. એસા નહીં માનના. એક હી હે. અપને તો ધ્યાન કરો. ક્યા ધ્યાન ? ધૂલ કા (ધ્યાન) કરે ? આત્મા મેં અનંતસ્વરૂપ ગુણ હેં, અનંત-અનંત બેહદ શક્તિ-ગુણ હેં. એસા સ્વરૂપ વિપર્યાસ સે રહિત યથાર્થ સ્વરૂપ કી દષ્ટિ કરકે અભ્યાસ કરના.

‘તથા અનધ્યવસાય...’ કુછ હોગા, કુછ હોગા, માલૂમ નહીં પડતા. કુછ હે, હોગા, કુછ હોગા. એસા નહીં ચલતા. એસા હે. ભગવાનઆત્મા દેહ સે રહિત હે, પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે રહિત હે, અનંત ગુણ સહિત હે. એસા તત્ત્વ અભ્યાસ (કરના), વીતરાગ પરમેશ્વર ને કહે હુએ તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરના. સમજ મેં આયા ? ‘(અનિશ્ચિતતા) કો છોડકર...’ અભ્યાસ કરના. ‘અપને આત્મા કો લક્ષ્ય મેં લેના ચાહિયે...’ દેખો ! સાર લિયા. પ્રયોજન કિયા ? ‘આપો લખ લીજે’. સાત તત્ત્વ કા સંશય, વિપર્યય ઔર અનિશ્ચિતતા છોડકર અપના ભગવાનઆત્મા આપો, આપો યાની અપના આત્મા ‘લખ લીજે’ લખ નામ અંતર જ્ઞાન કર લીજિયે. અપને આત્મા

કા જ્ઞાન કર લીજિયે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? ક્યા કહતે હેં ? દેખોના !

‘સંશય વિભ્રમ મોહ ત્યાગ, આપો લખ લીજે.’ આત્મજ્ઞાન બિન સુખ ન પાયો, કહા થા ના ? યહાં ‘આપો’ લે લિયા. મેં તો આત્મા (હું). વાણી સે તો પર હું, દેહ સે તો ભિન્ન હું પરંતુ દયા, દાન, વ્રત કા વિકલ્પ જો રાગ ઉઠતા હે વહ તો આસ્રવ હે, ઉસસે મેં ભિન્ન હું, ઐસે ‘આપો લખ લીજે’. ઐસા આત્મા કા અંતર્મુખ હોકર જ્ઞાન કર લીજે. ઉસકા નામ ભગવાન સમ્યગ્જ્ઞાન કહતે હેં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

તત્ત્વ કા અભ્યાસ કિયા. ભાષા લિ-તત્ત્વ કા અભ્યાસ. બાદ મેં (લિયા) ‘આપો લખ લીજે.’ જીવ, અજીવ, આસ્રવ, બંધ, સંવર, નિર્જરા મોક્ષ હે ઐસા સાતોં તત્ત્વ કા બરાબર નિર્ણય કરના. ઉસમેં સે ‘આપો લખ લીજે’ ભગવાનઆત્મા અકેલા શુદ્ધ આનંદમૂર્તિ હે ઐસે અંતર્મુખ હોકર, બાહર સે વિમુખ હોકર, સ્વસન્મુખ હોકર આત્મા કો (જાને), યહ આત્મા હે, ઐસા જ્ઞાન કર લેના ચાહિયે. યહ જ્ઞાન અનંતકાલ મેં કભી એક સેકંડ કિયા નહીં. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! ‘આપો લખ લીજે’ કેસે હોગા ? આહા..હા...! શબ્દ બહુત અચ્છી તરહ લિખે હેં, હાં !

તાતેં જિનવર-કથિત તત્ત્વ અભ્યાસ કરીજે;

સંશય વિભ્રમ મોહ ત્યાગ, આપો લખ લીજે.

દેખો ! દૂસરી બાત. અભા કુછ લોગ કહતે હેં ના કિ, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્ર કી શ્રદ્ધા, નવ તત્ત્વ કી શ્રદ્ધા સમ્યગ્દર્શન (હે). યહાં તો કહતે હેં કિ, ‘આપો લખ લીજે’ ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન ઔર જ્ઞાન હે. પહલે સે લિખતે હેં કિ નહીં ? પહલે કી બાત હે. પહલે જૈનતત્ત્વ કા વીતરાગ ને કહે હુએ તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરકે, ‘આપો લખ લીજે.’ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપ હે. પુણ્ય-પાપ કી વિકાર વૃત્તિ ઉત્પન્ન હોતી હે ઉસસે ભિન્ન (હે). ઐસે વિકાર સે સ્વભાવ કા ભેદ કરકે ‘આપો લખ લીજે’ (અર્થાત્) આત્મા કા જ્ઞાન કરના. ઇસ જ્ઞાન મેં રુચિ હુઈ ઉસકા નામ સમ્યગ્દર્શન હે. સમજ મેં આયા ?

ભગવાન ! તેરી મહા ચીજ તો અંદર મેં પડી હે ના ! લેકિન તુને કભી નજર નહીં કી. કભી અંતર્મુખ નજર નહીં કી. પરસન્મુખ રહકર સબ કિયા. દયા, દાન,

વ્રત, ભક્તિ, તપ આદિ પરસન્મુખ લક્ષ્ય કરકે (કિયે), વહ તો મિથ્યાત્વ હૈ. ઉસમેં સ્વર્ગ-નરક મિલે. ઉસમેં કોઈ આત્મા કા લાભ, શાંતિ કા (લાભ) મિલે યા જન્મ-મરણ કા અભાવ હો, કલ્યાણ હો, ઐસા પરસન્મુખ કી ક્રિયાકાંડ મેં કુછ (હોતા નહીં). આહા..હા...! ઐસા કર્યો કહા ?

અભ્યાસ તો બરાબર (કરના). જીવ, અજીવ, આસવ, આસવ મેં પુણ્ય-પાપ દોનોં હેં, શુભભાવ પુણ્ય હૈ, અશુભભાવ પાપ હૈ, ઐસા અભ્યાસ બરાબર કરના. ઔર બંધભાવ, આત્મ સ્વભાવ સે (વિપરીત) Appropriate વિકાર હોતા હૈ વહ બંધભાવ હૈ. જડ મેં બંધભાવ હૈ વહ કર્મ કા હૈ, ઉસ કર્મ સે રહિત આત્મા કે સ્વભાવ કા ભાન કરકે શુદ્ધતા પ્રગટ કરના વહ સંવર, નિર્જરા હૈ. પૂર્ણ શુદ્ધતા પ્રગટ કરની વહ મોક્ષ હૈ. ઇસપ્રકાર સાત તત્ત્વ કા બરાબર અભ્યાસ કરકે આત્મસન્મુખ હોકર આત્મા કા જ્ઞાન કરના, ઐસા કહતે હેં.

દેખો ! ‘તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં’ વહ બાત આઈ. ‘ઉમાસ્વામી’ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ કે શિષ્ય (થે). ‘ઉમાસ્વામી’ ને ‘મોક્ષશાસ્ત્ર’ બનાયા ના ? તો પહલા સૂત્ર (લિખા) ‘તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાનં સમ્યગ્દર્શનં.’ તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધાન કહો યા ‘આપો લખ લીજે’ કહો (દોનોં એક હી હૈ). વહ શ્રદ્ધાન કી બાત હૈ, યહાં જ્ઞાન કી બાત હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! યે કિસે કરના હૈ ? દૂસરા કોઈ કર દે સકતા હૈ ? કોઈ કિસીકો દે સકતા હૈ ? સમજના કિસે હૈ, ઐસા કહતે હેં.

‘આપો લખ લીજે’ ‘આત્મા કો લક્ષ્ય મેં લેના ચાહિયે અર્થાત્...’ ‘લખ લીજે’ યાની ‘જાનના ચાહિયે.’ ‘લખ’ કા અર્થ જાનના હૈ. આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ હૈ ઐસા જાનના. ‘(યદિ ઐસા નહીં ક્રિયા તો) યહ મનુષ્ય ભવ...’ આહા..હા...! તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરકે અપના સ્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા હૈ, ઐસા અંતર જ્ઞાન કરના. યદિ ઐસા નહીં ક્રિયા તો મનુષ્ય ભવ ‘(સુકુલ) ઉત્તમ કુલ...’ મેં અવતાર ‘ઔર જિનવાણી કા સુનના...’ ઇતને ત્રીન યોગ મિલે હેં, વહ વ્યર્થ જાયેંગે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? યદિ ઐસા આત્મજ્ઞાન નહીં ક્રિયા, આત્મા કી અંતર શ્રદ્ધાપૂર્વક અનુભવ મેં જ્ઞાન આત્મા હૈ ઐસા નહીં ક્રિયા તો મનુષ્યપના મિલા ક્યા કરે ? ચલા જાયેગા. ઉત્તમ કુલ મિલા. તેરા જૈનકુલ મેં અવતાર હુઆ. ‘ઔર જિનવાણી કા સુનના...’ દેખો ! જિનવાણી

નામ વીતરાગી વાણી. જિસમેં પરમેશ્વર વીતરાગતા બતાવે હેં એસી વાણી મિલી. દેખો ! સમજ મેં આયા ?

‘એસા સુયોગ બીત જાને પર,...’ આહા..હા...! અપને યહાં મિસ્ત્રી હૈ ના ? વૈસે તો સ્વામીનારાયણ કે મિસ્ત્રી હૈ ના ? લેકિન યહાં થોડા દેખા. ભવ તો હોતે હેં, ઇસ ભવ મેં યદિ આત્મા કા કુછ નહીં કરેંગે તો સબ વ્યર્થ જાયેગા. પ્રત્યક્ષ દેખો ભૈયા ! એક ભવમેં સે દૂસરે મેં આતા હૈ, અપના ભાવ કરકે આતા હૈ. ઈશ્વર ઉસકા કૌન હૈ કરનેવાલા ? ઈશ્વર કોઈ કરનેવાલા હૈ નહીં. આત્મા અપના ઈશ્વર હૈ, વહ જૈસા ભાવ કરે વૈસા બંધ પડે, એસા જન્મ લેતા હૈ. પ્રત્યક્ષ દેખને મેં નહીં આતા ? ભાઈ ! આહા..હા...!

કહતે હેં, ભગવાન ! યહ આત્મા રાગ સે, વ્રત-અવ્રત કા વિકલ્પ રાગ હૈ ઉસસે ભિન્ન હૈ. વ્રત-અવ્રત કા પરિણામ આત્મા કે જ્ઞાન બિના અનંત બાર કિયે તો ચૌરાસી કે અવતાર મિલે, દુઃખ હુઆ. ઉસસે રહિત અપના આત્મા જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ હૈ, ઉસકી યદિ અંતર દષ્ટિ નહીં કી (તો) ભગવાન ! યહ મનુષ્યપના મિલા, સુકુલ મિલા (વહ સબ વ્યર્થ જાયેગા). સુકુલ મિલા. સુકુલ મિલા ઉસમેં ક્યા કહતે હેં ? કિ, તુજે ઇતના તો સુનને મેં આયા હૈ. તેરા કુલ એસા નહીં હૈ કિ, જિનવાણી સુનને મેં નહીં આયા. સમજ મેં આયા ? ઔર જિનવાણી મિલી હૈ.

‘એસા સુયોગ બીત જાને પર,...’ અનંત કાલ.. અનંત કાલ.. યહાં તો યહ કહા. એસા નહીં કહા, ઇતને પૈસે નહીં મિલે. ભૈયા ! પાંચ લાખ નહીં મિલે, દો લાખ નહીં મિલે (એસા નહીં કહા હૈ). યહાં તો (કહતે હેં), મનુષ્યપના, સુકુલ ઔર જિનવાણી યે ત્રીન મિલે ઔર ઉસમેં યદિ આત્મજ્ઞાન નહીં કિયા (તો વ્યર્થ હૈ). ઉસકા નામ સુયોગ હૈ. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! પૈસા નહીં મિલે, ... નહીં મિલા એસા નહીં કહા હૈ.

મુમુક્ષુ :- આ પૈસા.... મર ગયે.

ઉત્તર :- મર નહીં ગયે. ભાઈ ! પૈસે પર દ્રેષ આયા. પૈસા હૈ, લેકિન શરીર નિરોગ નહીં રહે તો ક્યા કરેં ? ક્યા કરેં ? શરીર તો નિરોગ હો.

યહાં તો ત્રીન બાત લી હૈ, દેખો ! મનુષ્યપના મિલા ઔર તુજે સુકુલ (મિલા).

જિસમેં જિનવાણી મિલી એસા કુલ ભી તુજે મિલ ગયા હૈ. સમજ મેં આયા ? મનુષ્યપના મિલા હો ઔર સુકુલ ન હો તો ? અનાર્ય દેશ મેં અવતાર હુઆ હો, લો ! મનુષ્યપના મિલા લેકિન અનાર્યદેશ મેં (રહના પડે). જહાં ભીલ રહતે હૈં, જહાં માંસ ખાતે હૈં, યે સબ દેખો ના, ગોરે... ક્યા કહતે હૈં ? પરદેશ. ઉસમેં ભી તુજે સુકુલ મિલા. સુકુલ મેં ભી જિનવાણી સુનને મિલી. સુકુલ મેં જન્મ હો લેકિન વીતરાગ કી વાણી મિલે નહીં. કિતનોં કી જિંદગી એસે હી ચલી જાતી હૈ. વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ કી વાણી મિલી, જો વાણી ગણધર સુનતે હૈં, જો વાણી ઇન્દ્રોં સુનતે હૈં. ઉપર સે ઇન્દ્ર આકર જો વાણી સુનતે હૈં, જો વાણી ગણધર સુનતે હૈં વહ વાણી તુજે મિલી હૈ, એસા કહતે હૈં. આહા..હા....!

ભગવાન ! કહતે હૈં કિ, ભૈયા ! યદિ યહ આત્મજ્ઞાન નહીં કિયા ઔર બાહર કી તકરાર મેં પડા ઔર તત્ત્વ કી પહિચાન નહીં હુઈ તો તુજે યહ સુયોગ મિલા હૈ વહ ચલા જાયેગા, પ્રભુ ! આહા..હા....! સમજ મેં આયા ? ‘એસા સુયોગ બીત જાને પર,...’ સમુદ્ર મેં સમાયે હુએ ‘સચ્ચે રત્ન કી ભાંતિ...’ ‘સુમણિ’ શબ્દ હૈ ના ? ‘દૌલતરામજી’ ને શબ્દ ભી કેસા લિયા હૈ ! સુમણિ, ઊંચા મણિ, સચ્ચા, ઉચ્ચ (મણિ). લાખ-લાખ, દો-દો લાખ કે મણિ હોતે હૈં ના ? રત્ન હોતે હૈં. મણિરત્ન ઉચ્ચ ! હાથ

મેં લિયા, સમુદ્ર કે પાસ ગયા, હાથ એસે ઊપર કિયા, એસા કિયા તો છૂટ ગયા, ગયા અંદર ! સમુદ્ર મેં ગિર ગયા.

મુમુક્ષુ :- જાનબુઝકર ફેંકતા હૈ, એસા લગતા હૈ.

ઉત્તર :- વહ ફેંકતા હૈ, ઉસકા અર્થ હી વહ હૈ. ફેંકે ક્યા ? હાથ ઊપર કિયા તો ગિર ગયા. ‘અનુભવ પ્રકાશ’ મેં દષ્ટાંત આયા હૈ. સમજે ? રત્ન સે ભરા

એક બર્તન મિલા. બર્તન ધોને કો સમુદ્ર મેં ગયા. વહાં ફિસલ ગયા. બર્તન.. બર્તન (કરને લગા). અરે..! બર્તન ધોને કા ક્યા કામ હૈ ? રત્ન નિકાલ લે. બર્તન કીચડમેં સે નિકલા ના ? કીચડમેં સે. જમીનમેં સે, કીચડમેં સે બર્તન નિકલા, બર્તન કીચડવાલા થા. ઉસમેં રત્ન થે. ઉઠાકર રત્ન નહીં લિયે, પહલે સાફ કર લૂં. નદી કે કિનારે (ગયા). બડી નદી થી, સાફ કરને ગયા (તો ગિર ગયા). ચલા ગયા. આહા..હા...! દેષ્ટાંત દિયા હૈ ના ? હાથ ઉપર કિયા હૈ ના ? નર-સુમનિ (લિખા હૈ). મનુષ્યભવ કા સુમનિ. ઐસા મનુષ્યભવ. દેખો ! બડે પર્વત હૈ. કિતના બનાયા હૈ ! દેખા?

શાસ્ત્ર તો કહતે હૈં, ભગવાન ! કિં, એક વૃક્ષ હો, વૃક્ષ. ઉસે જલાકર ઉસકી રાખ હો ગઈ. એક વૃક્ષ કી રાખ (હો ગઈ). ફિર રાખ કે સબ રજકણોં કા વહ વૃક્ષ કબ હોગા ? નદી કિનારે એક વૃક્ષ થા, વહ જલ ગયા, રાખ હો ગઈ, ભસ્મ (હો ગયા). ભસ્મ હોકર સમુદ્ર મેં (ચલે ગયે). વહી રજકણ યહાં આકર ફિર સે વહ વૃક્ષ કબ હોગા ? સમજ મેં આયા ? ઐસે મનુષ્યપના મિલા, યદિ તત્ત્વદંષ્ટિ નહીં સમજ આયી તો તુજે સુમણિ કા યોગ મિલા હૈ વહ સુમણિ સમુદ્ર મેં ગિર જાયેગા. આહા..હા...! મનુષ્યભવ કો સુમણિ કહા ? પૈસે કો સુમણિ નહીં કહા.

મુમુક્ષુ :- પૈસા સુમણિ છે....

ઉત્તર :- ધૂલ મેં ભી સુમણિ નહીં હૈ. કૌન કહતા હૈ પૈસા સુમણિ હૈ ? યહાં તો મનુષ્યભવ કો સુમણિ કહા. ભાઈ ! આપકે પૈસે કો સુમણિ નહીં કહા.

મુમુક્ષુ :- આ તો મુનિ....

ઉત્તર :- મુનિ કહાં હૈ ? યે તો ‘દૌલતરામજી’ હૈં, ગૃહસ્થાશ્રમી પંડિત હૈં વે કહતે હૈં. ગૃહસ્થ હૈં, સ્ત્રી-પુત્ર હૈં. હો તો હો, હમેં ક્યા હૈ ? હમારી ચીજ મેં તો હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? બાદમેં કહોંગે, બાદમેં તુરંત કહોંગે, દેખો ના ! ‘ધન સમાજ ગજ બાજ’. બહુત સુંદર, ‘છહ ઢાલા’ ઐસી બની હૈ, સાધારણ જનતા કે લિયે (બહુત અચ્છી હૈ). બહુત અભ્યાસ નહીં કરે ઉસે અભ્યાસ કરને કે લિયે બહુત સરલ હૈ. અભ્યાસ કરને કી નિવૃત્તિ કહાં હૈ ? સમય નહીં હૈ, સમય. ટાઈમ નહીં. વ્યાપાર-ધંધે મેં ડૂબા રહે. બાહર કે ક્રિયાકાંડ મેં સમય નિકાલે, ઉસમેં આત્મા ક્યા હૈ ઉસે

સમજને કા સમય લિયા હી નહીં. અનંતકાલ ઐસે હી ચલા ગયા. સમજ મેં આયા ?

કહતે હેં, ‘સચ્ચે રત્ન કી ભાંતિ મિલના કઠિન હે.’ પ્રભુ ! આહા..હા...! ઇસલિયે તત્ત્વ કા અભ્યાસ કરકે લોગ કહતે હેં ઔર દૂસરે (કહે), દો પ્રકાર કી કથની ચલે તો ઉસે તત્ત્વ કા અભ્યાસ હો તો વહ ઉસકા વિવેક કર સકે. વિવેક કહાં સે કર સકે ? એક ઐસા કહતા હે, એક ઐસા કહતા હે, એક ઐસા કહતા હે. કોઈ કહતા હે વ્રત પાલતે-પાલતે ધર્મ હોગા, કોઈ કહતા હે સમ્યગ્દર્શન બિના હોગા નહીં. તો ક્યા હે ? ભૈયા ! વિચાર તો કરના પડેગા કિ નહીં ? કરના પડેગા. માલ લેને કો જાતા હે તો મિલાન કરતા હે કિ નહીં ? ક્યા સત્ય હે ? સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ક્યા કહતે હેં ? વસ્તુ કેસે હોની ચાહિયે ? ઔર અભી તક કેસે પ્રાપ્ત નહીં કી ? ઇન સબકો ઉસે સમજના ચાહિયે. ઉસકા નિર્ણય કરના ચાહિયે. ભાઈ ! ઐસા મનુષ્યપના મિલા, યહ સાધન મિલા, વાણી મિલી, યદિ ચલા જાયેગા તો આંખ બંદકર ફૂ.. હોકર ચૌરાસી કે અવતાર મેં ચલા જાયેગા. ભાઈ !

ભાવાર્થ :- ‘આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કે ભેદવિજ્ઞાન કો પ્રાપ્ત કરને કે લિયે...’ આત્મા ભગવાન શુદ્ધ સ્વરૂપ ઔર પર યાની પુણ્ય-પાપ કા ભાવ, શરીર, કર્મ યે સબ પર હેં. દો કે ‘ભેદવિજ્ઞાન કો પ્રાપ્ત કરને કે લિયે જિનદેવ દ્વારા પ્રરૂપિત સચ્ચે તત્ત્વોં કા...’ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ કી દિવ્યધ્વનિ મેં જો તત્ત્વ આયે ઉન સચ્ચે તત્ત્વોં કા. દેખા ! વહી સચ્ચે તત્ત્વ હેં. ‘પઠન-પાઠન, (મનન) કરના ચાહિયે;...’ સમજ મેં આયા ? અભ્યાસ કરે બિના સમજે (તો) ખ્યાલ તો આતા નહીં કિ ક્યા ચીજ હે ? કોઈ દૂસરા કહે તો ઐસા, તીસરા કહે તો ઐસા. જૈસે હવા ચલે વૈસે ધજા (ફિરે). ધજા હોતી હે ના ધજા ? જિસ ઓર કી હવા હોતી હે ઉસ ઓર ફિરતી હે. ઐસે આત્મા કે યથાર્થ તત્ત્વ કા અભ્યાસ નહીં હો તો દૂસરા કહે તો ઐસા, તીસરા કહે તો ઐસા. અપના નિર્ણય તો નહીં હે. ઐસે નહીં ચલતા, ઐસા કહતે હેં. તત્ત્વ કા, ચૈતન્ય કા, જડ કા, વિકાર કા, જડ કા વાસ્તવિક અભ્યાસ હો તો ઐસા અભ્યાસ કરને સે (ભેદવિજ્ઞાન હોતા હે).

‘જિનદેવ દ્વારા પ્રરૂપિત સચ્ચે તત્ત્વોં કા પઠન-પાઠન...’ બરાબર કરના. ‘(મનન) કરના ચાહિયે; ઔર સંશય, વિપર્યય તથા અનધ્યવસાય...’ યે ત્રીન બોલ આ ગયે.

સંશય-યહ હૈ કિ ઐસા હૈ ? વિપરીત યાની ઊલટા હૈ, અનધ્યવસાય યાની કુછ હોગા. ‘ઇન સમ્યગ્જ્ઞાન કે ત્રીન દોષોં દૂર કરકે આત્મસ્વરૂપ કો જાનના ચાહિયે.’ ભગવાન જ્ઞાનજ્યોતિ ચિદાનંદસૂર્ય કા અંતરબોધ (અંતર્મુખ) હોકર કરના ચાહિયે. ‘ક્યોંકિ જિસપ્રકાર સમુદ્ર મેં ડૂબા હુઆ અમૂલ્ય રત્ન પુનઃ હાથ નહીં આતા...’ સમુદ્ર મેં રત્ન ગિર જાયે તો કહાં સે મિલે ? અંદર ગિરે ?

‘ઉસીપ્રકાર મનુષ્યશરીર, ઉત્તમ શ્રાવકકુલ ઔર જિનવચનોં કા શ્રવણ આદિ સુયોગ ભી બીત જાને કે બાદ પુનઃ પુનઃ પ્રાપ્ત નહીં હોતે.’ પુનઃ નહીં મિલતા. ‘ઇસલિયે યહ અપૂર્વ અવસર ન ગંવાકર આત્મસ્વરૂપ કી પહિચાન (સમ્યગ્જ્ઞાન કી પ્રાપ્તિ)...’ અનંતકાલ મેં નહીં ક્રિયા ઐસા ‘કરકે યહ મનુષ્ય-જન્મ સફલ કરના ચાહિયે.’ ઉસસે મનુષ્ય-જન્મ સફલ હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન હુઆ તો બાદ મેં અનુક્રમ સે ચારિત્ર હોગા ઔર મુક્તિ હોગી હી હોગી. લેકિન સમ્યગ્જ્ઞાન ઔર સમ્યગ્દર્શન બિના જો કુછ કરે ઉસમેં જન્મ-મરણ કા નાશ હોતા નહીં. (વિશેષ કહેંગે...)

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

